

Εισαγωγή στη Συγκριτική Πολιτική

Μάθημα 2^ο: Η εκλογική διαδικασία και τα εκλογικά
συστήματα. Μέρος 1^ο

Ιωάννης Παπαγεωργίου, Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μάθημα 2^ο

Η εκλογική διαδικασία και τα εκλογικά συστήματα. Μέρος 1^ο

Περιεχόμενα μαθήματος

1. Η εκλογική διαδικασία.
2. Πλειοψηφικά συστήματα.
3. Αναλογικά συστήματα.

Σκοποί μαθήματος

- Ανάλυση των παραμέτρων της εκλογικής διαδικασίας.
- Κατηγοριοποίηση των πλειοψηφικών συστημάτων.
- Μελέτη του αναλογικού συστήματος και προσέγγιση των μεθόδων αλλοίωσης της αναλογικότητας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1^η ενότητα

Η εκλογική διαδικασία

Εκλογικό σύστημα

- Είναι η μέθοδος κατανομής των βουλευτικών (ή άλλου τύπου) εδρών μεταξύ των κομμάτων (και μεταξύ των υποψηφίων) που μετέχουν στις εκλογές βάσει των ψήφων που έλαβε κάθε συνδυασμός.

Εκλογικό Σώμα

Εκλογικό σώμα = όλοι οι ψηφοφόροι που είναι άνω των 18 ετών (ή της κατά νόμον ηλικίας που επιτρέπει την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος).

Εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι = όλοι οι ψηφοφόροι που είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους.

Εκλογικό σώμα και εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους

- Αυτόματα με την ενηλικίωση.
- (π.χ. Ελλάδα).
- εκλογικό σώμα = εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι.
- Με ειδική αίτηση εγγραφής του εκλογέα.
- (π.χ. ΗΠΑ).
- εκλογικό σώμα ≠ εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι.

ΠΑΝΤΑ: βάση υπολογισμού (συμμετοχής, αποχής κλπ): εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι.

Εκλογική περιφέρεια

- Εκλογική περιφέρεια = γεωγραφική υποδιαίρεση της επικράτειας που χρησιμεύει ως:
 - 1. πλαίσιο για την εκλογή
 - 2. βάση για την κατανομή των εδρών.
- Εκλέγει διαφορετικό αριθμό εκπροσώπων ανάλογα με τον πληθυσμό της (π.χ. βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα) ή τον ίδιο αριθμό εκπροσώπων (π.χ. Γερουσιαστικές εκλογές στις ΗΠΑ).

Μια εκλογική περιφέρεια μπορεί να είναι:

- Μια διοικητική ή πολιτική υποδιαίρεση (νομός στην Ελλάδα, επαρχία στην Κύπρο, provincia στην Ιταλία).
- Υποδιαίρεση της χώρας αποκλειστικά για εκλογικούς σκοπούς (περιφέρειες της Βρετανίας ή Γαλλίας).
- Ολόκληρη η χώρα (Ισραήλ για τις βουλευτικές εκλογές, Ελλάδα για τις ευρω-εκλογές).

Σε εκλογές προέδρου μιας χώρας

- Άμεση εκλογή του προέδρου → η εκλογική περιφέρεια είναι ολόκληρη η επικράτεια.
- Προεδρικές εκλογές ΗΠΑ → οι ψηφοφόροι εκλέγουν εκλέκτορες (όχι τον πρόεδρο απευθείας) → εκλογική περιφέρεια η κάθε Πολιτεία.

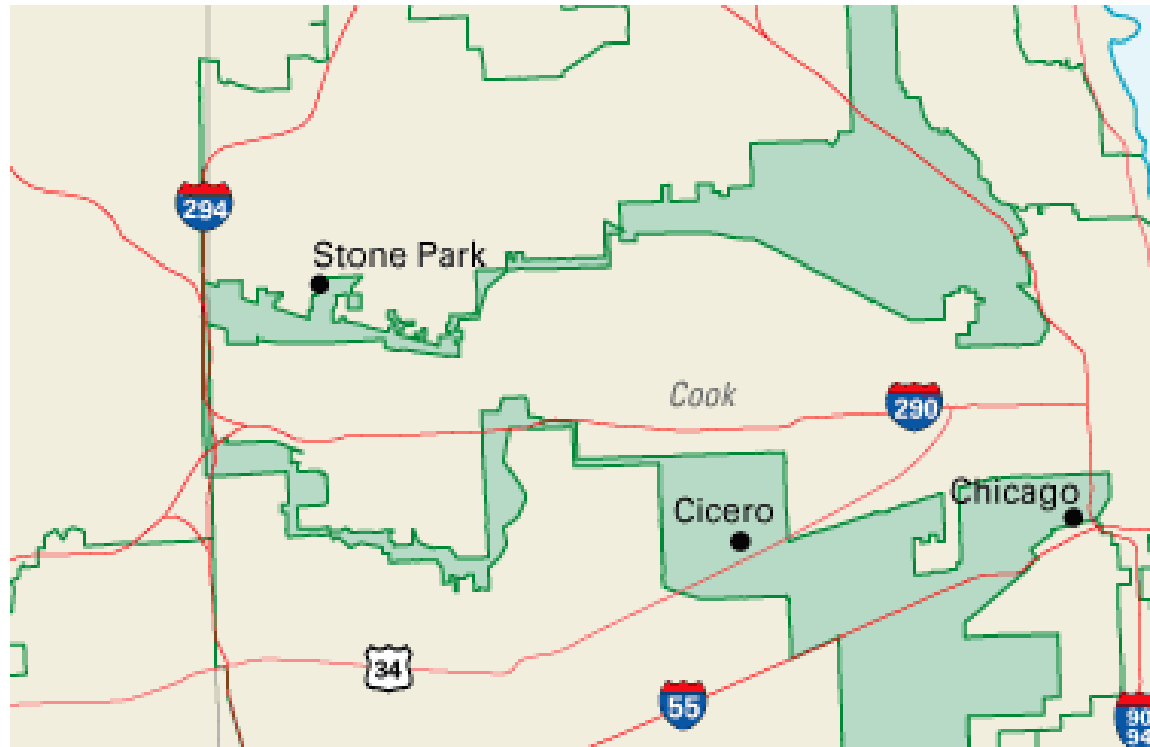

Gerrymandering (σαλαμοποίηση)

- Η διαστρέβλωση των εκλογικών περιφερειών βάσει του τρόπου οριοθέτησής τους: οι περιφέρειες διαμορφώνονται κατά το δοκούν για να περιοριστεί η εκπροσώπηση του αντιπάλου και να αναδειχθεί η δύναμη αυτού που διαμορφώνει τις εκλογικές περιφέρειες.

Παράδειγμα gerrymandering

Illinois's 4th congressional district

Παράδειγμα gerrymandering

Πηγή: <http://en.wikipedia.org/wiki/Gerrymandering>.

Μονοεδρικές ή πολυεδρικές εκλογικές περιφέρειες

- Οι εκλογικές περιφέρειες χωρίζονται επίσης σε:
 - Μονοεδρικές: κάθε εκλογική περιφέρεια εκλέγει πάντα μόνο μια έδρα.
 - Πολυεδρικές: η εκλογική περιφέρεια περιλαμβάνει πάνω από μια έδρες.

Εκλογικοί κατάλογοι

- Οι ειδικοί ονομαστικοί κατάλογοι βάσει των οποίων την ημέρα των εκλογών γίνεται η αναγνώριση των ψηφοφόρων.
- Στην Ελλάδα, οι εκλογικοί κατάλογοι συντάσσονται σε επίπεδο Δήμου.

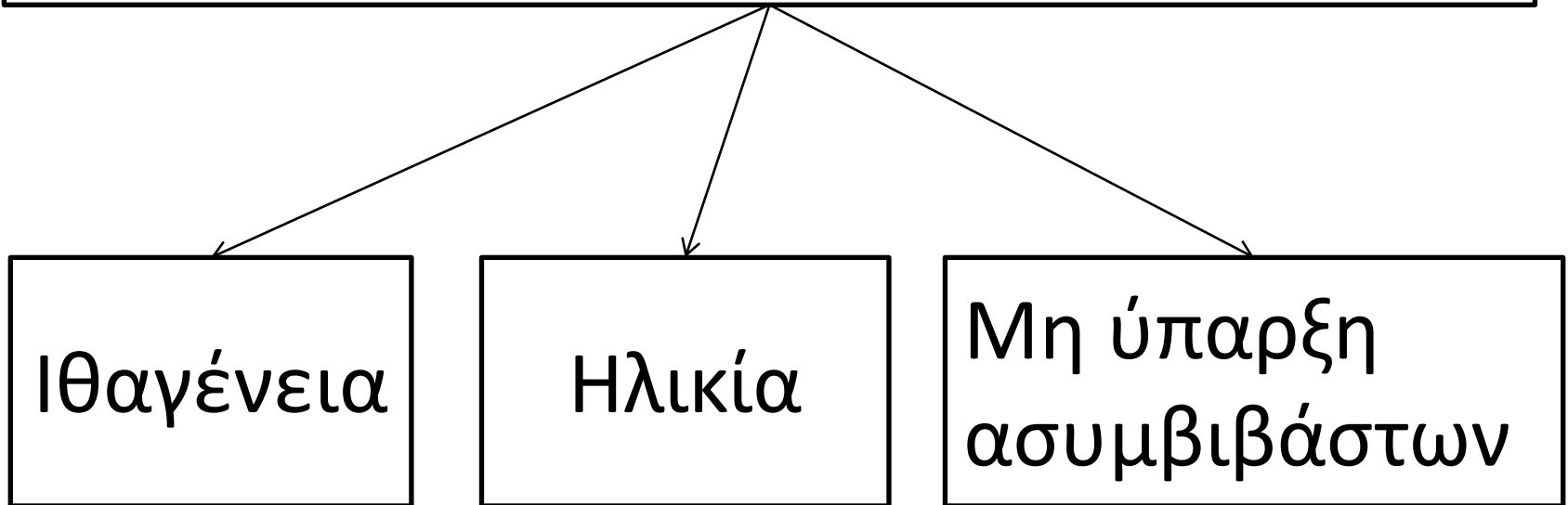
Εκλογιμότητα 1/2

- Το σύνολο των τυπικών προϋποθέσεων που πρέπει να συγκεντρώνει ένας υποψήφιος, ώστε να είναι εκλόγιμος.
 - Ιθαγένεια.
 - Ηλικία.
 - μη ύπαρξη ασυμβιβάστων (π.χ. Εν ενεργεία στρατιωτικός).

Εκλογιμότητα 1/2

Το σύνολο των τυπικών προϋποθέσεων που πρέπει να συγκεντρώνει ένας υποψήφιος, ώστε να είναι εκλόγιμος.

Διαδικασία ψηφοφορίας

- Η εκλογή διεξάγεται σε εκλογικά καταστήματα (ή κέντρα).
- Υπό την εποπτεία του αντιπροσώπου της δικαστικής αρχής.
- Και της εφορευτικής επιτροπής που αποτελείται από πολίτες της συγκεκριμένης εκλογικής περιφέρειας.
- Και παρακολουθείται από αντιπροσώπους των κομμάτων.

Εκλογικά ψηφοδέλτια

- Τα ψηφοδέλτια περιλαμβάνουν τους υποψήφιους όλων των εκλογικών συνδυασμών κάθε εκλογικής περιφέρειας.
- Διαμορφώνονται είτε σε ενιαίο φύλλο (ένα φύλλο που περιλαμβάνει όλους τους υποψήφιους όλων των κομμάτων) είτε σε χωριστό φύλλο ανά συνδυασμό.

Κατηγορίες εκλογικών συστημάτων

1/2

- Τα εκλογικά συστήματα χωρίζονται σε 3 κατηγορίες
 - Πλειοψηφικά συστήματα.
 - Αναλογικά συστήματα.
 - Μικτά συστήματα.

Κατηγορίες εκλογικών συστημάτων

2/2

Τα εκλογικά συστήματα χωρίζονται
σε 3 κατηγορίες

Πλειοψηφικά
συστήματα

Αναλογικά
συστήματα

Μικτά
συστήματα

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2^η ενότητα

Πλειοψηφικά συστήματα.

Πλειοψηφικό σύστημα

- Ορισμός:
- Πλειοψηφικό είναι το σύστημα κατά το οποίο σε κάθε εκλογική περιφέρεια εκλέγεται μόνο ο συνδυασμός ή ο υποψήφιος που λαμβάνει την πλειοψηφία των ψήφων.

Πλειοψηφικά Συστήματα

Μονοεδρικά ή Πολυεδρικά

- Τα πλειοψηφικά συστήματα χωρίζονται ανάλογα με τον αριθμό των βουλευτών που εκλέγονται σε κάθε περιφέρεια σε :
- Μονοεδρικά συστήματα: όταν κάθε εκλογική περιφέρεια εκλέγει ένα βουλευτή (π.χ. Μ Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία).
- Πολυεδρικά συστήματα: όταν κάθε εκλογική περιφέρεια εκλέγει περισσότερους βουλευτές. Στην περίπτωση αυτή, ο πλειοψηφών συνδυασμός εκλέγει όλους τους βουλευτές της συγκεκριμένης περιφέρειας.

Πλειοψηφικά συστήματα

1 ή 2 γύρων 1/2

- Τα πλειοψηφικά συστήματα χωρίζονται ανάλογα με την πλειοψηφία που απαιτείται για την εκλογή σε :
- Συστήματα ενός γύρου ή σχετικής πλειοψηφίας.
 - (first – past – the – post).
 - Εκλέγεται ο βουλευτής ή ο συνδυασμός που λαμβάνει την σχετική πλειοψηφία.
 - (Ην. Βασίλειο, Καναδάς, Η.Π.Α., Ινδία κ.α.).

Πλειοψηφικά συστήματα

1 ή 2 γύρων 2/2

- **Συστήματα δύο γύρων** Εκλέγεται ο βουλευτής ή ο συνδυασμός που λαμβάνει την απόλυτη πλειοψηφία.
 - Αν δεν λάβει κανείς την απόλυτη πλειοψηφία, η εκλογή επαναλαμβάνεται μεταξύ των 2 πρώτων ή όσων συγκέντρωσαν συγκεκριμένο ποσοστό και εκλέγεται πλέον ο πλειοψηφών υποψήφιος.
 - (Γαλλία, γαλλόφωνες χώρες Αφρικής, εκλογές προέδρων δημοκρατίας).

Το σύστημα της Εναλλακτικής Ψήφου (Alternative Vote - AV) 1/3

- Η Εναλλακτική Ψήφος συνδυάζει την διαδικασία δύο γύρων σε μια ψηφοφορία. Ο ψηφοφόρος δεν ψηφίζει έναν μονάχα υποψήφιο, αλλά όλους με σειρά προτίμησης.
- Εφόσον ένας υποψήφιος λάβει την απόλυτη πλειοψηφία των εγκύρων ψηφοδελτίων εκλέγεται και η διαδικασία σταματά εκεί.

Το σύστημα της Εναλλακτικής Ψήφου (Alternative Vote - AV) 2/3

- Εφόσον κανείς υποψήφιος δεν έχει λάβει απόλυτη πλειοψηφία, ο υποψήφιος με τις λιγότερες πρώτες προτιμήσεις αποκλείεται και η ψήφοι του μεταφέρονται στον υποψήφιο που καταγράφηκε ως δεύτερη επιλογή κάθε ψηφοδελτίου.
- Η διαδικασία επαναλαμβάνεται, μέχρι κάποιος υποψήφιος να λάβει την απόλυτη πλειοψηφία των ψήφων.

Το σύστημα της Εναλλακτικής Ψήφου (Alternative Vote - AV) 3/3

- Το σύστημα Εναλλακτικής Ψήφου
 - χρησιμοποιείται για τις εκλογές της Βουλής της Αυστραλίας και
 - είχε τεθεί ανεπιτυχώς σε δημοψήφισμα στην Βρετανία το 2010 για χρήση στις κοινοβουλευτικές εκλογές της χώρας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

3^η ενότητα

Αναλογικά συστήματα

Αναλογικό σύστημα 1/2

- Ορισμός:
- Αναλογικό είναι το σύστημα κατά το οποίο οι έδρες κάθε εκλογικής περιφέρειας κατανέμονται μεταξύ των μετεχόντων συνδυασμών ανάλογα με τις ψήφους που έλαβε ο καθένας από αυτούς.

Αναλογικό σύστημα 2/2

- Στην ουσία (αντίθετα από το πλειοψηφικό σύστημα) στο αναλογικό μετέχουν στην κατανομή των εδρών πλείονες συνδυασμοί.
- Από τη φύση του ένα αναλογικό σύστημα είναι συμβατό **μόνο με πολυεδρικές περιφέρειες.**

Σταυρός – Λίστα

- Στα αναλογικά συστήματα οι έδρες κατανέμονται μεταξύ των συνδυασμών **ανάλογα με τις ψήφους που έλαβε ο καθένας από αυτούς, άρα δεν εκλέγονται όλοι οι υποψήφιοι ενός συνδυασμού.**

Η επιλογή των εκλεγόμενων υποψηφίων μπορεί να γίνει: 1/3

- **ΜΕ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ**
 - σύστημα λίστας ή δεσμευμένων συνδυασμών
 - π.χ. Ισπανία.
- **ΜΕ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΨΗΦΟΦΟΡΟΥ**
 - σύστημα σταυρού ή προτιμησιακή ψήφος
 - π.χ. Ελλάδα.
- **ΜΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΤΩΝ 2**
 - π.χ. Βέλγιο.
- **RANACHAGE (ΑΝΟΙΚΤΑ ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΑ):**
 - π.χ. Λουξεμβούργο.

Η επιλογή των εκλεγόμενων υποψηφίων μπορεί να γίνει: 2/3

- **ΜΕ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ** (σύστημα λίστας ή δεσμευμένων συνδυασμών): σειρά των υποψηφίων προαποφασίζεται και ο ψηφοφόρος ψηφίζει μόνο τον συνδυασμό ή κόμμα χωρίς να μπορεί να επιλέξει έναν υποψήφιο (π.χ. Ισπανία).
- **ΜΕ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΨΗΦΟΦΟΡΟΥ** (σύστημα σταυρού ή προτιμησιακή ψήφος): οι ψηφοφόροι επιλέγουν ένα ή περισσότερους υποψήφιους ενός συνδυασμού (π.χ. Ελλάδα).

Η επιλογή των εκλεγόμενων υποψηφίων μπορεί να γίνει: 3/3

- **ΜΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΤΩΝ 2:** τα κόμματα αποφασίζουν την σειρά των υποψηφίων αλλά οι ψηφοφόροι μπορούν να την αλλάξουν δίνοντας προτίμηση σε συγκεκριμένο υποψήφιο (π.χ. Βέλγιο).
- **PANACHAGE (ΑΝΟΙΚΤΑ ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΑ):** Υποσύστημα της προτιμησιακής ψήφου όπου ο ψηφοφόρος μπορεί να δώσει την προτίμησή του σε υποψήφιους που μπορεί να ανήκουν σε διάφορους συνδυασμούς (π.χ. Λουξεμβούργο).

Το εκλογικό μέτρο 1/3

- **Εκλογικό μέτρο** είναι ο ελάχιστος αριθμός ψήφων που απαιτείται για να μπορέσει ένας συνδυασμός να εκλέξει έδρα.
- Το εκλογικό μέτρο μπορεί να είναι:
- **ενιαίο** ανά την επικράτεια (διαίρεση του αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων ενός συνδυασμού δια του αριθμού των εδρών προς κατανομή). Τούτο συμβαίνει στις εκλογές με ενιαία εκλογική περιφέρεια (Ισραήλ).
- Ή να **διαφέρει ανά εκλογική περιφέρεια** ανάλογα με τον αριθμό των εδρών της κάθε περιφέρειας και τον αριθμό των ψηφισάντων σε αυτή ανά εκλογή.

Το εκλογικό μέτρο 2/3

- Ορισμός:
- Εκλογικό μέτρο είναι ο ελάχιστος αριθμός ψήφων που απαιτείται για να μπορέσει ένας συνδυασμός να εκλέξει έδρα.

Το εκλογικό μέτρο 3/3

- Το εκλογικό μέτρο μπορεί να είναι:
- **ενιαίο** ανά την επικράτεια (διαίρεση του αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων ενός συνδυασμού δια του αριθμού των εδρών προς κατανομή). Τούτο συμβαίνει στις εκλογές με ενιαία εκλογική περιφέρεια (Ισραήλ).
- Ή να **διαφέρει ανά εκλογική περιφέρεια** ανάλογα με τον αριθμό των εδρών της κάθε περιφέρειας και τον αριθμό των ψηφισάντων σε αυτή ανά εκλογή.

Η προϋπόθεση ελάχιστου ποσοστού για συμμετοχή στις εκλογές

- Ο νόμος σε ένα αναλογικό σύστημα μπορεί να θέτει ελάχιστο ποσοστό ψήφων για ένα συνδυασμό (π.χ. 2% στο Ισραήλ, 3% στην Ισπανία και την Ελλάδα, 10% στην Τουρκία) για να επιτρέψει στον συνδυασμό την συμμετοχή του στην κατανομή ψήφων.

Οι αδιάθετες έδρες

- Σπάνια κατανέμονται όλες οι έδρες μιας εκλογικής περιφέρειας με την χρήση του εκλογικού μέτρου.
- Οι έδρες που δεν έχουν δοθεί **(αδιάθετες έδρες)** κατανέμονται με 2 πλαίσια κατανομής:
 - **Μέσα στην περιφέρεια** με χρήση διαφόρων τρόπων (μεγαλύτερος μέσος όρος ή μεγαλύτερα αχρησιμοποίητα υπόλοιπα).
 - **Σε μείζονες ή ευρύτερες περιφέρειες** ή και σε ολόκληρη την επικράτεια (β' και γ' κατανομή) έως την εξάντληση όλων των αδιάθετων εδρών με χρήση των ίδιων όπως και παραπάνω τρόπων.

Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι αλλοίωσης της αναλογικότητας μιας εκλογής 1/3

1. Ενισχυμένη αναλογική.
2. Σύστημα bonus.

Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι αλλοίωσης της αναλογικότητας μιας εκλογής 2/3

- 1. Το σύστημα που χρησιμοποίησε η Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1970 και 80 (και σε κάποιες περιπτώσεις και αργότερα) – γνωστό ως **ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ**:
 - αναλογικό σύστημα όπου ωστόσο τα κόμματα για να μετάσχουν στην β' κατανομή των αδιάθετων εδρών έπρεπε να διαθέτουν υψηλό ποσοστό ψήφων (στην Ελλάδα 17%) και
 - η κατανομή των αδιάθετων εδρών γινόταν βάσει όχι των υπολοίπων ενός συνδυασμού αλλά **βάσει όλων των ψήφων του εκ νέου**.

Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι αλλοίωσης της αναλογικότητας μιας εκλογής 3/3

- **2. Το σύστημα bonus** όπου το κόμμα/συνδυασμός/συνασπισμός κομμάτων που κερδίζει την σχετική πλειοψηφία λαμβάνει ένα επιπλέον αριθμό εδρών για να του επιτρέψει να αποκτήσει ευκολότερα κοινοβουλευτική πλειοψηφία.
 - Το σύστημα αυτό ισχύει στην Ελλάδα στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις (αρχικά bonus 40 και μετά 50 εδρών).
 - ενώ εφαρμόζεται και στην Ιταλία.
 - Το σύστημα αυτό είναι αναλογικό, απλώς οι προς κατανομή έδρες περιορίζονται εκ των προτέρων.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ιωάννης Παπαγεωργίου. «Εισαγωγή στη Συγκριτική Πολιτική. Η εκλογική διαδικασία και τα εκλογικά συστήματα. Μέρος 1^ο.». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
http://opencourses.auth.gr/eclass_courses.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

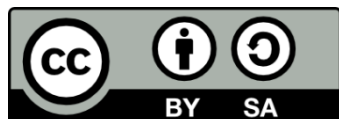
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος 2^{ου} Μαθήματος

Επεξεργασία: Γαβριέλα Λ. Μαζαράκη
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2014

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 2^η .

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση 1^η διαθέσιμη εδώ.

<http://www.polsci.auth.gr/index.php?lang=el&rm=2&mn=15&csid=%CE%9A%CE%A50201>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

